

WEGWIJS IN DE LATIJNSE TAAL

DEEL I : HET VERHAAL VAN EEN TAAL

Docent : Luc Vermeulen

centrum gregoriaans

LATIJN : EEN VERHAAL

A INLEIDING

- Wanneer wij spreken over het Latijn beseffen we niet altijd dat we het eigenlijk hebben over een taal die ± 3000 jaar op het Europese continent op één of andere manier als communicatiemiddel heeft gefunctioneerd.
- Een taal die zich in "**Vitalia**" (Italië = het land der kalveren) vanaf ± 1000 voor Chr. tot het machtige instrument van een Cicero, een Tacitus, een Caesar, een Horatius, een Catullus, een Thomas van Aquino, een Erasmus e.a. zal ontwikkelen.
- Een taal waarin tot aan de muur van Hadrianus (G. B.) en tot aan de Rijn Europa wordt georganiseerd en bestuurd.
- Een taal waarmee de kennis van de oudheid wordt doorgegeven, zelf tot vandaag.
- Een taal waarmee de kerk de boodschap van het evangelie in West-Europa zal verspreiden.
- Een taal waarvan de invloed in alle Europese talen merkbaar is.
- Een taal die de West-Europese cultuur mee heeft gevormd en gekneed
- Een taal die ± 500 jaar geleden pas echt "dode taal" is geworden, maar die nog steeds niet dood is ...
- Een taal waarmee nog altijd scholieren worstelen en "gregorianisten"
- Daarom, alhoewel deze cursus vooral bedoeld is om "in het bos de bomen in het Latijn" te zien in functie van het interpreteren en uitvoeren van de gregoriaanse erfenis, is het zeker niet onzinnig om ook uitvoerig stil te staan bij de geschiedenis van deze taal die nog immer zeer veel mensen boeit maar door even zoveel wordt gehaat om welke reden dan ook.

B EEN INDO-EUROPESE (INDOGERMAANSE) TAAL

- Het Latijn behoort tot de **Indo-europese taalgroep**, ook wel nog eens **Indogermaans** genoemd.
- Dit is een geheel van **aanverwante** talen - niet altijd onmiddellijk merkbaar - die vandaag op alle continenten gesproken worden door ruim de helft van de wereldbevolking. Ook onze eigen taal behoort tot deze groep !
- Ze stammen af van een gemeenschappelijke voorganger het "**PROTO-INDO-EUROPEES" (PIE)**, een taal waarvan wij geen gesproken of geschreven getuigen meer hebben, maar die door vergelijkende taalstudie door taalwetenschappers werd gereconstrueerd (*)

PIE	Latijn	Oud-Slavisch	Litouws	Oud-Iers	Gotisch	Nederlands
*mori	mare	morje	mares	muir	marei	meer

Sanskriet	Grieks	Latijn	Tochaars B	Oud-Iers	Litouws	Russisch	Nederlands
trí	τρεῖς treis	tres	traí	tri	trys	trije	drie
matár	μητήρ mêtêr	mater	macer	máthair	móte	mat'	moeder
dváras-	θύρα thúra	foris	twere	dorus	durys	dver	deur

5 Het Latijn als taal van de kerk.

a Hellenisme

- Na de veroveringen van Alexander de Grote (356 - 323 v. Chr.) ontstaat rondom de Middellandse Zee een wereldcultuur (tot aan de Ganges in Indië !) waarin de verworvenheden van het **Griekse denken dominant** worden in alle veroverde gebieden en zelf elementen opnemen uit de culturen waarin zij terecht komen (Egypte, Perzië, Syrië, Israël ...)

- De **voertaal**, de "**lingua franca**" van deze overwegend Grieks gekleurde cultuur, als eerste of tweede taal wordt de **Koinè**, het "**algemeen Grieks**".

- Deze **eenheidscultuur** noemt men het **hellenisme** (naar Hellas = Griekenland)

We kunnen het hellenisme en de invloed ervan vergelijken met wat zich nu op wereldschaal afspeelt met de onze Westerse cultuur die stilaan wereldcultuur wordt, verspreid via het **Engels** ...

De **Koinè** kan je zowat het **Engels** van die tijd noemen.

Ook **Rome** komt in de 3° eeuw v. Chr. in contact met het hellenisme en ondergaat er zeer sterk de invloed van.

- In de **keizertijd** zal de invloed van het hellenisme nog toenemen in wat men het **oriëntalisme** noemt, omdat het hellenisme als oosters wordt ervaren, en omdat in Rome - eind van de 1ste eeuw n. Chr. een miljoenenstad ! - de oosters-hellenistische component sterk aanwezig was door de geïmporteerde slavenpopulatie en immigraties in de middenklasse en de volksklasse.

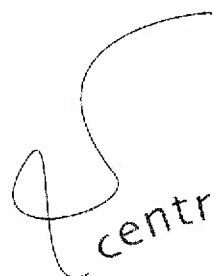
WEGWIJS IN DE LATIJNSE TAAL

DEEL II :

DE TAALFEITEN :

De wind ruist door de bomen

Wortels, nerven, bladeren, takken, schors, stammen, bomen ...

centrum gregoriaans

Docent : Luc Vermeulen

WAAR VIND JE WAT BIJ DE TAALFEITEN ???

A DE WIND RUIST DOOR HET BOS : HOE KLONK HET ?

1 Uitspraak		1
- Klassieke periode	1	
- Na de derde eeuw : christelijk Latijn en kerklating	2	
2 Accenten		3
- Muzikaal accent ?	3	
- Kwantiteitsaccent	3	
- Intensiteitaccent	4	

B WORTELS, NERVEN, BLADEREN, TAKKEN, SCHORS, STAMMEN, BOMEN : HOE ZIEN ZE ERUIT ?

NAAMWOORDEN **5**

1 Zelfstandig naamwoord of substantief : SUBSTANTIVUM **5**

- Naamvallen	5
- Geslacht	6
- Stammen	8
- Verbuigingen	8
#Eerste verbuiging I : ROSA	11
#Tweede verbuiging II ¹ : HORTUS, BELLUM, DEUS	11
#Tweede verbuiging II ² : LIBER, PUER, VIR	11
	12
	13
	13
	14
	14
	14

2 Bijvoeglijk naamwoord of adjectief : ADJECTIVUM **15**

- Verbuiging	15
#Eerste klasse op : -us, -a, -um	15
	15
	16
	16
- Trappen van vergelijking :	17
vergrotende of comparatief , overtreffende of superlatief	
#Regelmatige comparatief en superlatief	17
#Onregelmatige comparatief en superlatief	17
	18
	18

3 Bijwoord : ADVERBIUM **19**

- Vorming	19
#Adverbia afgeleid van adiectiva	19
	19
#Adverbia afgeleid van substantiva	20
- Trappen van vergelijking	20

4 Voornaamwoorden : PRONOMINA (PRONOMEN) **21**

- Persoonlijk voornaamwoorden	21
-------------------------------	----

WEGWIJS IN DE LATIJNSE TAAL

DEEL III :

TEKSTEN, VERTALINGEN, INFO WOORDEN

Docent : Luc Vermeulen

centrum gregoriaans

TEKSTEN UIT HET GRADUALE TRIPLEX

TEMPORE PASCHALI

(Lux et origo)

VIII
K Y-ri- e * e- lé- i-son. *bis* Chri- ste

e- lé- i-son. *bis* Ký- ri- e e- lé- i-son.

Ký-ri- e e- lé- i-son.

GUIDO GEZELLE & PAUL VAN OSTAIJEN DOOR ROGER GEERTS

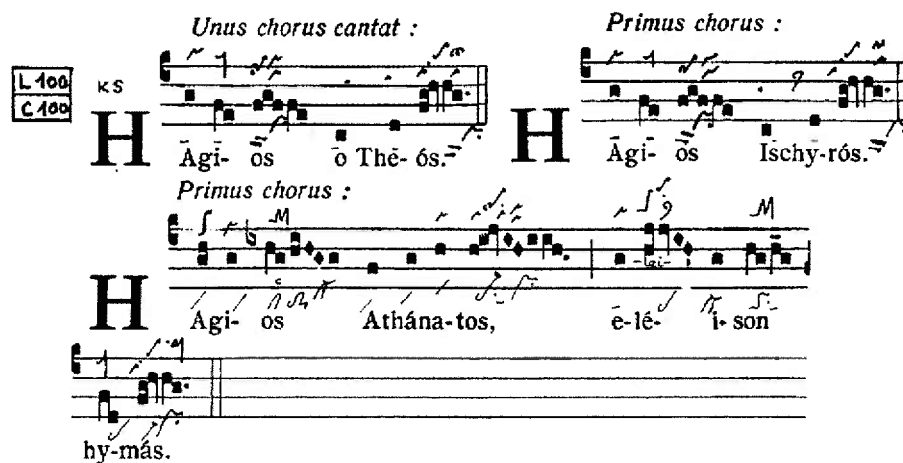
Unus chorus cantat : *Primus chorus :*

L 100 C 100 ks **H** Āgī- ōs ō Thē- ōs. **H** Āgī- ōs Íschy- rós.

Primus chorus :

H Āgī- ōs Athána- tos, e- lé- i- son

hy- más.

WAAR VIND JE WAT IN DEEL III ????

A	TEKSTEN UIT HET GRADUALE TRIPLEX, GUIDO GEZELLE, PAUL VAN OSTAIJEN, ROGER GEERTS	
	1. Ad te levavi	1
	2.	1
	3.	1
	4.	1
	5. Ecce, Dominus veniet	2
	6. Ostende nobis	2
	7. Rorate caeli	2
	8.	2
	9.	3
	10.	3
	11.	3
	12.	4
	13.	4
	14.	4
	15.	5
	16.	5
	17.	5
	18.	5
	19.	6
	20.	6
	21.	6
	22.	6
	23. Lutum fecit	7
	24.	7
	25.	7
	26.	7
	27.	8
	28. Ubi caritas	8
	29.	9
	30.	9
	31.	9
	32.	9
	33.	11
	34.	11
	35.	11
	36.	11
	37.	12
	38.	12
	39.	12
	40.	12
	41.	12
	42.	12
	43.	14
	44.	14
	45. Carmen lunae	14
B	VERTALINGEN VERGELIJKEN	
	• Lucas 10, 25 - 37 : Vulgata, Nieuwe Bijbelvertaling 2002, Willibrord 1995	16
	• De Sancto Nicolao : Jacobus de Voragine, Nederlandse vertaling, woordelijke vertaling	19
C	PASSIO SANCTORUM SCILLITANORUM	22
E	VEXILLA REGIS	25
G	APPENDIX PROBI : TAALZUIVERING IN DE OUDHEID	33
H	LATIJNSE CITATEN IN ASTERIX	35

1

Ad te levavi animam meam :
Deus meus in te confido, non erubescam
neque irrideant me inimici mei, etenim universi qui
te expectant, non confundentur
Vias tuas, Domine demonstra mihi: et semitas tuas
edoce me
ps. 24, 1-4 **GT 15**

Levavi < levare I : opheffen, perf. act. 1^e p.e.: ik heb opgeheven

Confido < confidere III : vertrouwen op

Erubescam < erubescere III : rood worden, blozen, zich schamen

fs of cpr : laat me niet rood worden over, beschaamd zijn, moge ik niet rood worden, me schamen

Irrideant < irrideo, risi, risum II cpr : lachen om iets, bespotten, uitlachen

Universi < universus, a, um : alle, geheel

Universi qui : allen

Semitas < semita, ae : voetpad, zijweg, pad, weg, decaloog

Edoce < edocere II : iets leren, onderwijzen, tonen

Demonstra < demonstrare I : tonen, aantonen

Vertaling

Tot u heb ik opgeheven mijn ziel

Mijn God op U vertrouw ik, laat me niet blozen en laten mijn vijanden mij niet uitlachen, immers (want) allen die op U vertrouwen, worden niet beschaamd uw wegen, Heer, toon mij, en leer mij uw paden (decaloog) kennen

Benedixisti, Domine, terram tuam, avertisti
captivitatem Iacob

Fil. 4, 4-6 + ps. 84, 2

GT 21

Gaudete < gaudere II : zich verheugen, blij zijn

Semper : steeds, altijd

Iterum : nogmaals, opnieuw

Dico < dicere III, dico, dixi, dictum ip 1ste p.e. : zeggen

Modestia, ae : gematigdheid, bescheidenheid, zachtheid, ➔ vriendelijkheid

Nota < notus, a, um + dat : bekend

Sit < esse cp : weze

Omnibus hominibus : dat omwille van nota

Nihil, bw : helemaal niet

Solliciti < sollicitus, a, um : hevig bewogen, ongerust, bezorgd, verontrust

Sitis < esse cp : wezen, moeten zijn

Oratio, orationis : gebed

Innotescant < innotescere III cp : bekend worden, † bekend maken

Vertaling

Verheug u steeds in de Heer

nogmaals zeg ik : verheug u

uw zachtheid/vriendelijkheid weze bekend aan alle mensen

wezen jullie helemaal niet bezorgd/verontrust

maar mogen jullie verzoeken in elk gebed bekend worden bij God.

4

Beati immaculati in via qui ambulat in lege Domini

ps. 118, 151-152 + 1

GT 24

3

Gaudete in Domino semper
iterum dico gaudete
modestia vestra nota sit omnibus hominibus
Dominus prope est
nihil solliciti sitis sed in omni oratione petitiones
vestrae innotescant apud Deum

VERTALINGEN VERGELIJKEN

Fertur quoque, sicut legitur in chronica quadam, Nicolaum Nicaeno interfuisse concilio.

Er wordt ook gezegd, zoals te lezen staat in een (zekere) kroniek, dat Nicolaas op het concilie van Nicaea aanwezig was.

Ook wordt gezegd, en zoals te lezen staat in een kroniek, dat Nicolaas aanwezig is geweest op het Concilie van Nicaea.

post hoc : post + acc (hoc) : na > daarna, hierna,
Myrae : Myra, stad in Turkije
civitatis < civitas, civitatis, vr. : stad

episcopo < episcopus
< episkopoj : opziener, toezichter, leider > † bisschop

electionem < electio, electionis : keuze, verkiezing, voorkeur
sententia < sententia, ae vr. : gevoelens, mening
dependebat < dependere, dependeo, -, -, II : † afhangen van,

igitur : dus, dan

cunctos < cunctus, a, um : ieder, allen
ieiuniis < ieiunium, ii, onz. : vasten

vocem < vox, vocis, vr. ctr. supra

hora matutina : ochtendgebed, metten
hora < hora, ae, vr. : uur
matutina < matutinus, a, um : ochtendlijk

in episcopum consecrare : tot bisschop wijden, tot bisschop aanstellen.

episcopum < episcopus, i, cfr. supra

admonuit < admonere, ctr. supra : monere, vermanen, aansporen, erop aandringen, act. ind. perf. 3° p. en.
pro + abl : vóór

nomen < nomen, nominis, onz. : naam
erat < esse, ind. imperf. 3° p. en.

ZEG NIET MAAR ZEG WEL TAALZUIVERING IN DE OUDHEID

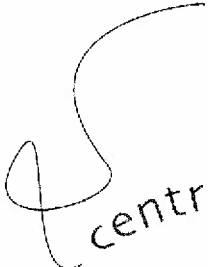
APPENDIX PROBI

WEGWIJS IN DE LATIJNSE TAAL

DEEL IV : OEFENEN

Docent : Luc Vermeulen

centrum gregoriaans

